

წელი ცვიტიზილი

აგსოლუტივის ფუნქციის გამოწვევა უნიტყვება ქართულში

ყურადღებას იქცევს შემდეგი შესიტყვებები:

1. -გან-თანდებულებიანი მოქმედებითი+საობიექტო მიმღებობები: მოყოლებული, მოყიდებული, დაწყებული. ისინი ხან დროის გარემოების როლში გვევლინებიან, ხან — ადგილის გარემოებისა. ასეც არიან განხილული სპეციალურ ლიტერატურაში¹.

პირველ რიგში ვნახოთ, რა სტილისტიკური ნიუანსები ახლავს აღნიშნულ შესიტყვებებს:

1. მიმღებობა უკავშირდება ისეთ -გან თანდებულებიან მოქმედებითს, რომლითაც გამოხატულია დროის ვრცელი (ზოგჯერ — თვალუწვდენი) მონაკვეთი; გარკვეულ შემთხვევებში — უსასრულო, დაუსაბამო დროც. ასეთია, ერთი მხრივ, სტერეოტიპული გამოთქმები: ადამ და ევადან; ათადან-ბაბადან; ქვეყნის გაჩენიდან, ძველი დროიდან; უხსოვარი დროიდან; მეორე მხრივ, უფრო კონკრეტული შესიტყვებები: იმ დროიდან; იმ დღიდან. მაგალითები:

ა) აღნიშნულია დროის მხოლოდ საწყისი:

ათადან-ბაბადან მოყოლებული... (საუბ.).

...ლაზები, აფშილები და სხვა ტომები ძველი დროით განვე მოყოლებული ქრისტიანები არიან (ივ. ჯავახ.).

...რა რომ თავის მშობლები აღარ დახვდნენ ცოცხლები [ზალიკას], მივიდა თავის ბატონთან... და იმ დროიდან დაწყებული იქ ცხოვრობდა (მ. ნინ.).

იმ დღიდან მოყოლებული, ილიას გული მზევინარის სახატედ იქცა (რ. გვიტ.).

ბ) მითითებულია მოქმედების მიმდინარეობის ზღვარიც, მაგრამ მკაცრი ქრონოლოგიური ჩარჩო მაინც არა გვაქვს; შესიტყვებით გამოხატული დრო მაინც ზოგადია, ვრცელი:

¹ იხ. ლ. კვავაძე, თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი, თბ., 1966, გვ. 134, 142.

ზღვის სიგრცეს არც არაფერი აკლდება და არც არაფერი ემატება ქვეყნის გაჩენიდან დაწყებული დღევანდელ დღემდე (ი. გოგ.).

...ეს თავისებური საბერძნეთის რესპუბლიკა იმ დროიდან მოყოლებული დღემდე შუა საუკუნეების მკაცრ კანონებს ემორჩილება („ლიტ. საქ.“).

2. შესიტყვებით გადმოცემულია დროის უფრო განსაზღვრული მონაკვეთი:

აგერ ყველიერიც დადგა, ყველიერი თავის განუშორებელი მეგობრებითურთ — ბერიკებით და დილიდამ მოყოლებული მეორე დღემდე განუწყვეტლად სმა-ქამით (ვაჟა).

შვიდი წლიდგან მოკიდებულნი იყვნენ წლამდინ ჩემი განთიადის დღენი ბატონის სახლში დამიღამებია (ილია).

ბლობიდან მოკიდებულნი ყურძნის მცვერევამდე სხვის ეგნახებში დაძრწოდნენ, ხილის ქურდობა გართობად მიაჩნდათ (გ. შატ.).

...არქეოლოგმა გიორგი ლომთათიძემ ჩვეული მადლით აამეტყველა საფლავის ქვები — მეორე საუკუნეიდან მოკიდებულნი დღემდე („ლიტ. საქ.“).

ეს ხერხი არაერთგზის გამოუყენებიათ დიდ მწერლებს ანტიკური ხანიდან მოყოლებული ჩვენს დრომდე („კომ.“).

ისმის კითხვა: -გან-თანდებულებიანი მოქმედებითი, ჩვენთვის საინტერესო მიმღობის გარეშე, შეასრულებდა თუ არა იმავე ფუნქციას — გადმოგვცემდა თუ არა დროის განუსაზღვრელ (ან — შედარებით განსაზღვრულ) მონაკვეთს? რა თქმა უნდა, გადმოგვცემდა. სწორედ დროში დაწყებითობის აღნიშვნაა -გან თანდებულებიანი მოქმედებითის ძირითადი ფუნქცია ძველ ქართულშივე².

მაშ, რა როლი აკისრია მიმღობას?

იქნებ დროში მოქმედების საწყისის ხაზგასმა, როგორც აღნიშნულია სპეციალურ ლიტერატურაში³ მაგრამ, თუ დრო თვალუწვდენია, განუსაზღვრელია, მის საწყისს, ვფიქრობთ, ხაზგასმა არ სჭირდება... განსაზღვრული, კონკრეტული დრო კი ისედაც ხაზგასმულია...

თუ ჩავუყვირდებით თუნდაც ზემოთ მოყვანილ ილუსტრაციებს, მიმღობას თითქოს სხვა როლი უფრო ეკისრება: აღნიშნოს შემასმენლით გამოხატული მოქმედების უწყვეტობა, განმეორებითობა, ჩვეულებრიობა. უფრო კარგად ჩანს ეს ფუნქცია მიმღობისა ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებში, როცა:

ა) დროის საწყისი თავისთავად ხაზგასმულია, დაკონკრეტებულია;

2 ქ. ძოწენიძე, -გან თანდებულებიანი მოქმედებითი ბრუნვის ფუნქციისათვის ძვ. ქართულში, ივე I, 1946; თ. შარაძენიძე, მოქმედებითი და ვითარებითი ბრუნვების წარმოება და ფუნქციები ძველ ქართულში, სახელის ბრუნვის ისტორიისათვის ქართველურ ენებში, I, თბ. 1946, გვ. 414.

3 ლ. კვაჭაძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 142.

მეტიც — გარკვეული თარიღითაა გადმოცემული. მიწლებას კი შე-
სიტყვება მაინც ჰგუობს; ჰგუობს სწორედ იმიტომ, რომ ხაზი გაესვას
შემასმენლით გადმოცემული მოქმედების განმეორებითობას, ჩვეულებ-
რიობას:

ის ვაეებს არას დაჰდევდა,

ბ ა ლ ლ ო ბ ი თ მო კ ი დ ე ბ უ ლ ი. (ბაჩანა).

...ეს კალაქე 1951 წლიდან მოკიდებული გზავნის წერილებს გან-
მრთელობის დაცვის ორგანოთა ყველა ინსტანციაში... (რ. ჯაფ.).

ა. შანიძემ 1920 წლიდან მოყოლებული არაერთი გამოკვლევა,
მათ შორის მონოგრაფიული გამოკვლევა, შეუძღვნა ქართულ ზმნას (იკვ).

ბ) დროის საწყისთან ერთად გარკვეულია მოქმედების მიმდინარე-
ობის ვადა, ხანგრძლივობა:

ამ დღიდან მოყოლებული მოელი ხუთი წელიწადი დაჰყო ნიხაყამ...
ნოტარუსთან (ნ. ლომ.).

ე. ი. ხუთი წელი დაჰყო ისე, რომ თითქმის დღე არ გაუცდენია.

...იგი [გრ. ორბელიანი] 1843 წლიდან დაწყებული თხუთმეტი წლის
განმავლობაში თავგამოდებით იბრძოდა მეფის რუსეთის დამკვიდრებისათვის და-
ლესტანში (აბ. შახ.).

ე. ი. თხუთმეტი წლის განმავლობაში განუწყვეტლივ იბრძოდა.

მაგრამ ყურადღებას იქცევენ ისეთი წინადადებები, რომლებშიც
მოქმედების ხანგრძლივობა ან მიმდინარეობის ხასიათი გადმოცემულია
(ხაზგასმულია) დროის ან ვითარების ზმნიზედებით. მაგალითად:

ამ ცხელს ქვეყანაში თებერვლიდან დაწყებული მაისამდინ ყო-
ველდღე ქრის ღონიერი ქარი (ი. გოგ.).

იმ დღიდან მოკიდებული თავები ყოველთვის ბედნიერი იყე-
ნენ, თავის ბედს სჯერდებოდნენ და მეტს არ ეძებდნენ (აკაკი).

გაზაფხულიდან დაწყებული ზამთრის პირამდე მდინარე ერ-
თავად მღვრივე იყო... (ვაჟა).

1861 წლის მაისიდან დაწყებული ფურნალ „ცისკარში“ შეუ-
წყვეტლივ იბეჭდებოდა ილია ჭავჭავაძის საწინააღმდეგო წერილები (აბ. შახ.).

1943 წლიდან მოკიდებული ამერიკის შეერთებული შტატების პროგ-
რესული ადამიანები ყოველ წელს აღნიშნავენ საბჭოთა არმიის გმირულ გა-
მარჯვებას სტალინგრადთან („კომ.“).

ეს წინადადებები, ერთი მხრივ, ბადებენ ეჭვს: თუ მიმლეობის
ფუნქცია შემასმენლით გამოხატული მოქმედების დიურატიულობის
აღნიშვნაა, რატომღა გაჩნდა საჭიროება იმავე ფუნქციის მქონე ზმნი-
ზედების გამოყენებისა? მეორე მხრივ კი, გვაფარაუდებინებენ, რომ
სწორედ ფუნქციითაა მსგავსებამ გახადა იქნებ შესაძლებელი ამ ზმნი-

ზედებისა და ჩვენთვის საინტერესო მიმღეობების ერთდროულად ხმა-
რება.

დგება ზმნა-შემასმენლის საკითხიც: თუ ჩვენს მსჯელობას გავყვე-
ბით, ბუნებრივია ვივარაუდოთ, რომ განსახილველ შესიტყვებებთან
შეწყობილი შემასმენელი გარკვეული ნაკვთის ფორმაში ან, ყოველ
შემთხვევაში, უსრული ასპექტისა უნდა იყოს. მაგრამ გვხვდება
თითქმის ნებისმიერი ნაკვთის (და ასპექტის) ზმნას... თითქოს მოუ-
ლოდნელი იყო ამ შესიტყვებებთან უკუთქმითი შინაარსის შემასმენე-
ლიც (რაც განმეორებადია, ჩვეულებრივია, ის ზომ დადებითი შინაარ-
სისაც უნდა იყოს). მაგრამ გვაქვს:

484 წ. (sic) მოყოლებული ვახტანგ მეფის მოღვაწეობის და ცხოვრე-
ბის შესახებ სანდო ცნობები არ მოგვეპოვება (ივ. ჭავჭავ.).

მამასადამე, არც მოქმედების განმეორებითობის აღნიშვნა განსა-
ზღვრავს განსახილველი მიმღეობების გამოყენებას -გან-თანდებულის-
ანი მოქმედებითი გამოხატულ დროის გარემოებასთან?!

ამ მიმღეობების ფუნქცია რომ ნათელი და განსაზღვრული არ
არის, ამიტომაც ვხვდებით მათ ხშირად ნოულოდნელ კონტექსტში:
როცა, ჯერ ერთი, -გან-თანდებულისანი მოქმედებითი აღნიშნულია
კონკრეტული დრო, მოქმედების კონკრეტული საწყისი დროში (ხაზ-
გასმა რომ არ სჭირდება) და არც განმეორებითობა ივარაუდება მოქ-
მედებისა. მაგალითად:

დილიდან დაწყებული შუაღამემდე დარბაზი ახალგაზრდებით არის
სავსე („თბილ.“).

ჩვენი საუკუნის 30—40-იანი წლებიდან მოყოლებული ყველასა-
თვის ცხადი გახდა, რომ ავტომობილი ხმელეთის სხვა ტრანსპორტთა შორის არის
ყველაზე ეკონომიური, კომფორტული და მოსახერხებელი („თბილ.“).

ასეთი ნებისმიერი გამოყენება მიმღეობიანი კონსტრუქციებისა
დროის გარემოებად მხოლოდ თანამედროვე ქართულს როდი ახასია-
თებს. აი, როგორ, თითქმის მოულოდნელ, შესიტყვებებს ვხვდებით
XIX საუკუნის მწერალთა ენაში:

დილის შვიდი საათიდან დაწყებული თითქმის აქამდის მეძინა
(აკაკი).

ამ დღიდან დაწყებული თინათინის ნახვა მენატრებოდა (აკაკი).
მთელი 34 წელი ქ. ნ. ერის სამმართველოში მსახურობდა მ საათიდან
დაწყებული ვიდრე 3 სათამდე (ვაჟა).

ვაგი ან ქალი ცხრა წლიდან მოკიდებული მოშორებულია დედ-
მამას (გ. წერ.).

ამ დღიდან დაწყებული ტასომ გამოიცვალა ხასიათი (გ. ნინ.).

მიმღებები დაწყებული, მოყოლებული, მოკიდებული თითქმის თავისუფლად ენაცვლებიან ერთმანეთს. ოღონდ, ფუნქციათა ერთგვარი განაწილება მაინც შეიმჩნევა: დაწყებული, რომელიც შედარებით ხშირად გვხვდება XIX საუკუნის სალიტერატურო ენაში, უფრო კონკრეტული დროის საწყისზე მიუთითებს. იგი რუსული *начиная-ს* („დებრიჩასტიეს“) კალკად გამოიყურება. ვფიქრობთ, რუსული ენის გავლენამაც შეუწყო ხელი დროის გარემოებად ამგვარი მიმღებობიანი კონსტრუქციების ფართოდ გამოყენებას.

საკითხი ისმის: უცხო იყო, საერთოდ, ამგვარი კონსტრუქციები ქართული ენისათვის?

მიმღებობიანი კონსტრუქციების გამოყენება აბსოლუტივის ფუნქციით ქართული ენისათვის უჩვეულო არ ჩანს. ამ ფუნქციის მქონედ ვთვლით, კერძოდ, განკერძოებული განსაზღვრების ერთ სახეს — ისეთ განკერძოებულ განსაზღვრებას, რომელიც სინტაქსურ წყვილში შემასვენელთან შედის⁴.

მოყოლებული, მოკიდებული მიმღებებიც შეიძლება შეგვხვდეს წინადადების წევრის განსაზღვრებისა და განკერძოებული განსაზღვრების როლში. მაგალითად:

ბომბუხის საქართველოში შემოჭრა და ამ დროით გან მოყოლებული ამბები ამ წიგნის IV თავშია მოთხრობილი (ივ. ჯავახ.).

[ირემამ]... უამბო თავის თავგადასავალი, დაწყებული სეფე-შულის გამგზავრებიდან... (შ. არაგვ.).

ჩემს სამშობლოში დადგა ადარი,

მოყოლებული ჩრდილოეთიდან (რ. შარგ.).

ჩვენთვის სანტერესო შესიტყვებები კი აბსოლუტივის ფუნქციის მქონე, საზღვრულისაგან განმარტოებულ განსაზღვრებასთან დაჯგუფდება. სწორედ, როგორც აბსოლუტივი, ითავსებს იგი რამდენიმე გარემოების ფუნქციას (გამოდის დროისა და ადგილის გარემოების როლში, ზოგ შემთხვევაში მიზეზის სემანტიკასაც შეიცავს).

გადაჭრით რაიმეს თქმა ამ მიმღებების წარმომავლობაზე ჯერჯერობით ჭირს. განსახილველი შესიტყვებები ქართულ სალიტერატურო ენაში თითქოს XVIII საუკუნიდან იხმარება ძირითადად, თანაც, ქარბობს მოკიდებული მიმღებობით შედგენილი შესიტყვებანი⁵.

⁴ იხ. ნ. ცქიტიშვილი, განკერძოებული განსაზღვრების ერთი სტილისტიკური ფუნქციისათვის, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, IV, თბ., 1961, გვ. 237—262.

⁵ ვეყრდნობით ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ლექსიკოლოგიის განყოფილებისა და „ვეფხისტყაოსნის“ აკადემიური ტექსტის დამდგენი მუღმევი კომისიის სალექსიკონო ფონდებს.

ა) დროის გარემოების როლში:

და მისცეს ღმერთმან ძლევა და შეუადღოთ გან მოკიდებული ჯოცეს
თათარნი ვიდრე ბინდამდე... (ბერი ეგნატ. „ქართლ. ცხ.“).

...დაიწყო ცურვა და დილიდამ მოკიდებული შეუადღემდი ნაპირს გა-
მოიტანა („ამირანდარეჯ.“ — დამატ.).

დილიდამ მოკიდებული საღამომდინ ირკინეს („ყარაშ.“).

...ქალაქის სამღებრო იჯარით აიღვეით ორას ორმოც თუმნათ, ამ წლის
შარტის ერთი დამ მოკიდებული მომავალი წლის მარტის დამღეჟამ-
დინ... (საქ. სიძვ. III).

...ხუთს დღეს უკან თელავს უნდა გამოისტუმრო თავეთის სრულის დაფორით
და ბარათითა, რომ ოკტომბრიდამ მოკიდებული დღევანდლამდის სრუ-
ლი ანგარიში უნდა მოგვეცნ (საქ. სიძვ. III).

ბ) ადგილის გარემოების როლში:

...კაკაბეთი დამ მოკიდებული მარტყოფამდის აყრა და ქალაქში მო-
სგლა ებრძანებინა... (საქ. სიძვ. II).

...ჩვენო დისწულო იოანე!.. სამასი კაცის ერთის თვის სურსათი, დიღმით ვამ
მოკიდებული, რაც ახლო სამხეთის სოფლები იყოს ერეკლეს ციხით, ამათ
უნდა შეაწეროთ და გარიგოთ (საქ. სიძვ. I).

ხელმწიფის სასახლით მოკიდებული აბანოს კარამდი ორბირად
ასეთი ხეუნარი იდგა და შტო შტოში გაბანდვით ასერგად მორთული ჰქონდა, რომ
ათასი წელი ეწვიმა, შუაზე წვიმის ცვარი არ ჩავარდებოდა... („რუსუდ.“).

მას ტახტისა ქვეშე სამასი გლახა ისხდა და იმ ტახტით მოკიდებუ-
ლი ქალაქის კარამდი სულ ღმთის კაცნი იდგნენ („რუსუდ.“).

კარიდან მოკიდებული ტახტამდის შლია ფარჩხი... (თეიმ. II).

შთაბეჭდილება ასეთია: ადრეულ ძეგლებში ადგილის გარემოების
ფუნქციით უფრო იხმარება ეს შესიტყვებები.

ქართული ენის დიალექტებში დაცული ასეთი გამოთქმები: ამ
გაყოლებაზე... ამ გაყოლება... (ყინვანით) მოკიდებით... და სხვ. გვა-
ვარაუდებინებს, რომ:

1) იმავე ფუნქციით შეიძლება გამოიყენებოდა საწყისიც. თანაც,
საწყისი თუ მიმღებობა ერთოდა უთანდებულო მოქმედებითსაც;

2) მოყოლებაული, მოკიდებული მიმღებობებით შედგენილი შესი-
ტყვებები, პირველ რიგში, ადგილის გარემოების როლში გამოდიოდ-
ნენ, კერძოდ, ხაზგასმით აღნიშნავენ საწყის პუნქტს სივრცეში⁶. მა-
გალითად, ფშაური: ჟინვანით მოკიდებით = ჟინვანს მოკი-
დებული, ჟინვანს მიკრული, უშუალოდ ჟინვანიდან დაწყებული სი-
ვრცე („ჟინვანით მოკიდებით ბორბალამდინ ფშავის კევეს
ეძახიან“). ამაზევე მიგვანიშნებს შედარებით ადრეულ ძეგლებში და-

⁶ შდრ. ლ. კვაჭაძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 134.

⁷ ქართული დიალექტოლოგია, I, თბ., 1961, გვ. 128.

დასტურებული გამოყენება მოკიდებული მიმღეობისა ქვემოთ მოყვანილ შესიტყვებებში:

...ადგილსა, რომელსა ჰქვან დემოთი, მოკიდებულად მთასა დადოსსა (ქართლ. ცხ. I).

...ესე ძარღვის ორკერძად იქნებთან ვგრე რომელ ერთი შარიანისა წუერი ღვიძლსა მოკიდებულ იქნებას... (წიგნ. ხაქ.)

ივლიდ რომე [ყვაილი] ყოველი ფერადი არი: ის ფერი არის, შავი წურლი, მავარი, ბრტყელი და ერთმანეთის მოკიდებულ იყვაილი და კალის ფერი და თეთრი... (უხწ. კარ.)

როგორც მიუთითებენ, ენაში ხომ ვლინდება ასეთი ზოგადი ფსიქოლოგიური კანონზომიერება — სივრცე—დრო—მიზეზი: კონკრეტულიდან განხუენებულისაკენ... პირველადია სივრცეში ლოკალიზაცია, მეორეული — დროში დეტერმინაცია...⁸

სწორედ საწყისი პუნქტის ხაზგასმის სურვილი თუ გაამართლებს მიმღეობის გამოყენებას ქვემოთ მოყვანილ წინადადებებში, რომლებშიც —გან თანდებულისანი მოქმედებითი მიმღეობის გარეშეც გამოხატავს სასურველ ადგილის გარემოებას:

თეკლათიდან მოკიდებულ იდიდ გზამდის... რკინის გზის ტოტი იყო გაყვებული (გ. წერ.).

ე. ი. „რკინიგზის ტოტი“ უშუალოდ ეკვროდა თეკლათს.

[არხეში] ჩრდილოეთი ზღვის ყველაზე უკიდურესი სანაპიროდან მოკიდებულ ი კონტინენტის გულისაკენ ჰკვეთენ ჰოლანდიის დაცემულ ვაკეს... (რ ჯავ).

უფრო ბუნებრივი ჩანს მიმღეობის გამოყენება ისეთ შესიტყვებებში, რომლებიც თვალუწვდენ სივრცეს გამოხატავენ. მაგალითად:

აბა დაიძახე: ქართველო-თქო, თუ შავის ზღვიდამ მოყოლებული კასპიის ზღვამდე მართო დიპდამოვადებულის ქართელის მეტმა... შემოგხედოს ვინმე (ილია).

სამეგრელოდან მოყოლებული სინამდევ საეპრო დუქნები როგორც ქალაქებში, ისე სოფლებში უფრო ჰანებს ეკუთვნის (ი. გოგ.)

მთებიდან მოყოლებული პორიზონტის კიდემდე ყველაფერი ერთ წუთს ვანათდა და გაშუქდა (ს. მთვარ.).

ჰერეთ-იბერი... გადაჭიმული იყო კახეთის აღმოსავლეთის საზღვრითგან მოყოლებული ღიზის მთამდე (ივ. ჯავახ.).

⁸ არნ. ჩიქობავა, ზოგი სიტყვის მნიშვნელობის განვითარებისათვის, ფსიქოლოგია, III, თბ., 1945, გვ. 490 და 492.

ამავე ხაზს აგრძელებს მოკიდებული მიმღეობიდან მიღებული პრევერბიანი და მოკიდებული: სივრცე (რას მოკიდებულ) — მიზეზი (რასე დამოკიდებულ).

მოქმედების მიმდინარეობის უწყვეტი ასპარეზის, უწყვეტი ხაზის აღნიშვნა უნდა ჰქონდეს დაკისრებული მიმღეობას ქვემოთ მოყვანილ შესიტყვებებში, რომლებშიც -**განს-დამ-თანდებულიანი** მოქმედებითის გვერდით შეიძლება იხმარებოდეს უთანდებულო მოქმედებითი ან -**გან-თანდებულიანი** ნათესაობითი (კითხვაზე ვისგან? რისგან):

ეზო წმინდა, ფაქიზად შენახული და დერეფნიდან მოყოლებული ქვის კარამდე სიგრძე-სიგანეზედ მწვანით აბიზინებული (ილია).

...ყოველი ნაწილი დაათვალიერა [წისქვილის] სარეკელადამ მოყოლებული კრიჟამდე (ვაჟა).

მწერლებიდან მოკიდებული მარტის მმართველამდე ყველანი მისი მეგობრები და პატივისმცემელნი იყვნენ (გ. წერ.).

...არქიელიდან მოკიდებული მთელი მილეთის ხალხს ცოლს თქვენათამთ (ავქ. ცაგ.).

გლებებისაგან დაწყებული მირონცხებულ შეფემდის ყველას სკირია ძლიერი მეფე, მფარველი, მოყვარე და ნათესავი (ნ. ლორთქ.).

ადგილის გარემოებადაც გვხვდება მიმღეობით შედგენილ მოულოდნელი შესიტყვებები. მაგალითად:

...თითქოს ამ ხიდგან დაწყებული სულ სხვა მხარისაკენ მივდიოდით... (შ. არაგვ.).

ათვალიერ-ჩათვალიერეს გზა და უფრო ხერხიანათა სცნეს, მოეტაცნათ ქალს სამდე სოღანლულიდან დაწყებული ვიდრე იაღლუჯამდის (გ. ბარს.).

[ბიჭვა] გამოუტყდა ჯიბიკოჩას: — ხორციდან დაწყებული სულამდინ გამცლიან (გ. წერ.).

(ხორციდან სულამდის კი სტერეოტიპული შესიტყვებაა).

როგორც ვხედავთ, დაწყებული, მოყოლებული, მოკიდებული მიმღეობებით შედგენილი შესიტყვებები საკმაოდ გავრცელებული, ფენმოკიდებულია ქართულ სალიტერატურო ენაში. გარკვეულ შემთხვევებში მათ გამოყენებას ახსნა ეძებნება — დაჩნდება ის სტილისტიკური ნიუანსები, რომლებიც მათ ახლავს. ხშირად კი მათი ხმარება საკმაოდ ნებისმიერია.

ამიტომ ჩნდება თითქოს მოთხოვნილება: შევზღუდოთ ამგვარი შესიტყვებების გამოყენება, თუ არ არსებობს საამისო სტილისტიკური საჭიროება. კერძოდ: შედარებით ბუნებრივი ჩანს მათი ხმარება აბსოლუტივის ფუნქციით მაშინ, როცა ხაზგასასმელია მოქმედების უწყვეტობა დროსა და სივრცეში. თანაც, ამ სტილისტიკურ ნიუანსს უკეთ გადმოგვეცემენ მოყოლებული, მოკიდებული მიმღეობები. ამიტომ იქნებ სჯობდეს ამ უკანასკნელთა ხარჯზე თავი ავიარიდოთ დაწყებულს.

ეს შესიტყვებები, როგორც აბსოლუტივის ფუნქციის მქონე სხვა

მიმღობიანი კონსტრუქციებიც, უნდა გამოიყოს მძიმეებით წინადადების დანარჩენი წევრებისაგან.

II. -გან-თანდებულიან მოქმედებითან აბსოლუტივის ფუნქციის მქონე შესიტყვებას ქმნის აგრეთვე აწმყო დროის სასუბიექტო მიმღობა **გამომდინარე**. ჩვეულებრივ, იგი **აქედან** ზმნისართს ერთვის და ფუნქციით უტოლდება ჩართულის ერთ ჯგუფს, რომელიც „...გვიჩვენებს აზრების თანამიმდევრობას, ან კიდევ ერთგვარ დამოკიდებულებას წინ გამოთქმულ აზრთან თუ აზრებთან (დასკვნას, შედეგს, დაპირისპირებას...): ჯერ ერთი, ერთი, მეორე, პირველი, მერმე, კიდევ, მაშასადამე, ამგვარად, პირიქით (პირუკუ), დასასრულ, ერთი სიტყვით, სხვათა შორის, მაგალითად, ნაწილობრივ და სხვ.⁹

შესიტყვება **აქედან გამომდინარე** დამახასიათებელია უფრო სამეცნიერო-პოპულარული და პუბლიცისტური ლიტერატურის სტილისათვის. მაგალითები:

...აღზრდის, განათლებისა და სწავლების... მიზანი, ამოცანები და შინაარსი... განპირობებულია საზოგადოების ეკონომიური და პოლიტიკური წყობით. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, რომ უმადლესი სკოლის სწავლების შინაარსის დადგენისას... გათვალისწინებული უნდა იქნეს საზოგადოების განვითარების კულტურულ-ტექნიკური დონე, მისი მოთხოვნილებები... (სსკ. და ცხოვრ.“).

...საზოგადოების მეცნიერული მართვისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს... მასში მონაწილე პიროვნების თვისებებიც. აქედან გამომდინარე საჭიროა საზოგადოების განვითარების არა მარტო თეორიული გააზრება-დამუშავება... არამედ, საზოგადოების მიზნების შესაბამისად, ადამიანთა მომზადების სრულყოფილი გეგმები და სისტემები (სსკ. და ცხოვრ.“).

...საჭიროა გამოვავლინოთ ის ძირითადი მიზეზები, რომლებიც ქალაქის ქუჩების მოწყობის უზარისხობას იწვევენ. აქედან გამომდინარე მკითხველებს მსურს გაეუზიარო ზოგიერთი მოსაზრება („თბილ.“).

მიმღობა **გამომდინარე** შეიძლება დაერთოს -გან-თანდებულიანი მოქმედებით შედგენილ მთელ შესიტყვებას და აღნიშნოს ზმნით გამობატული მოქმედების უშუალო საწყისი, მიზეზის ნიუანსით. მაგალითები:

...**უანტობრივი ტრაფარეტიდან გამომდინარე** ცურტაველს ვარსკენი უნდა დაეხატა ბოროტების თანამიმდევრულ განსახიერებად („განთ.“).

ზემოაღნიშნული ამოცანებიდან გამომდინარე სკკ ცენტრალური კომიტეტის და სსრ კავშირის მთავრობის დადგენილება... გვაგალებს... (სსკ. და ცხოვრ.“).

...**ამ მოსაზრებიდან გამომდინარე** [რომ წერთნა სეზონურ ხასიათს უნდა ატარებდეს], ზოგიერთი სპორტსმენი ზეზონის მოახლოებამდე არაფერს არ აკეთებს („ლელო“).

⁹ ლ. კვაჭაძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 307.

ამგვარ შესიტყვეებში მიმღობა (გამომდინარე) აბსოლუტივის ფუნქციის მქონე საზღვრულდაკარგულ (განკერძოებულ) განსაზღვრებას უტოლდება. იგი შეიძლება იმართოს ბრუნვაში შემასმენლის მიერ. მაგალითად:

ამ ინტერესებიდან გამომდინარე არ შემოიღია მოვიწონო მათი მოქმედება (ს. კლდ.).

= ვითვალისწინებ რა ამ ინტერესებს (ამოვდივარ რა ამ ინტერესებიდან)...

აბსოლუტივის ფუნქცია გამომდინარე მიმღობის გვიანდელი ფუნქცია ჩანს. აღრეულ ძეგლებში ამ მიმღობასთან ძირითადად უთანდებულო ნათესაობითი გვხვდება და აღნიშნავს მოქმედების საწყისს სივრცეში. თვით მიმღობა ხან ჩვეულებრივი (ატრიბუტული) განსაზღვრებაა, ხან — განკერძოებული.

მაგალითები:

ხოლო ამ ცხენისწყალს მიერთვის, ქორდას ზეით, ჩრდილოდამ, კავკასის გამომდინარე კვეი... („ქართლ. ცხ.“).

ჩრდილოს-კვეს ერთვის კვეი ნუნისისა სამკრიდამ, ამისა და ჯეობის შუას მთის გამომდინარე („ქართლ. ცხ.“).

ერთვის კსანსა აღმოსავლეთიდან კვეი, ალევის მთის გამომდინარე (იქვე).

მიერთვის ტანას კვეი დრისა გამომდინარე რაზმითის მთისა („ქართლ. ცხ.“).

მოერთვის თორის-წყალს სამკრიდამ ბაკულიანის წყალი, გამომდინარე ბაკულიანის მთისავე (იქვე).

გამომდინარე მიმღობასთან აღნიშნული ფუნქციით შეგვხვდა აგრეთვე:

ა) უთანდებულო მიცემითი:

სამკრით არს მთის კალთას წყაროდ გამომდინარე, ფრიად დიდი და ცბელი, მდულარის მსგავსი, რომელსა უწოდებენ ოცხეს („ქართლ. ცხ.“).

ბ) -დამ-თანდებულიანი მოქმედებითი:

ამას ზეით ერთვის სხვა კვეი, გამომდინარე... შუათის მთიდან... („ქართლ. ცხ.“).

...მდინარე კოდორი დრანდამდის დის აღმოსავლიდან დასავლეთად, გამომდინარე კავკასიიდან („ქართლ. ცხ.“).

გ) -გან-თანდებულიანი ნათესაობითი:

...შეუღენენ მთასა მაღალსა კავკასისასა, მსგავს ჯოჯოხეთისასა, სადაცა იყო ჭურღმული მრავალი, გამომდინარე თოვლთა და ყინულთაგან (S-1748, რკფ.).

დ) -ში-თანდებულიანი მიცემითი, ოღონდ, იგი უშუალო საწყის პუნქტს კი არ აღნიშნავს, არამედ ზოგადად სივრცეს (სივრცეში მდინარებას):

დასავლეთ მიერთვის ზღვას მდინარე ქანეთში გამომდინარე (ქართლ. ცხ.“).

სპეციალურ ლიტერატურაში გარკვეულია, რომ მიცემითი და ნათესაობითი (აგრეთვე, მოქმედებითი და ვითარებითი) ბრუნვების ფუნქციები მსგავსია. ამიტომ ისინი ადვილად ენაცვლებიან ერთმანეთს, კერძოდ, ადგილის ვარემოების გამოსახატავადაც. გარკვეულია, რომ გენეტურად ეს ბრუნვები ერთი წარმოშობისაა!¹⁰

ახალსა და თანამედროვე ქართულ სალიტერატურო ენაში, როგორც ზემოთაც ვნახეთ, უფრო ბუნებრივია ამ მიმღეობასთან -განთანდებულიანი მოქმედებითი. მაგალითად:

სოფელ ტორტლას შუაზე ჰყოფდა დიდი რუ, გამომდინარე მდინარე ლიხევიდან (ს. შვალ.).

მე საერთო არა მაქვს რა კომუნისტებთან და კათოლიკური თეოლოგიიდან გამომდინარე თვალსაზრისს ვიზიარებ, — განაცხადა ბულიემ (იკომ.“).

გამომდინარე მიმღეობით შედგენილი, აბსოლუტივის ფუნქციის შქონე შესიტყვებები, განსაკუთრებით კი, მყარი შესიტყვება აქედან გამომდინარე, კალკის შთაბეჭდილებას ტოვებს (შდრ. რუს. нехотя из этого...), მაგრამ საკითხი არ ისმის მისი უკუგდების შესახებ. ჯერ ერთი, ეს შესიტყვება უკვე ბუნებრივი კუთვნილებაა ქართული სალიტერატურო ენისა, მეორეც, აქაც გამოვლენილია სემანტიკის ცვლის ზოგადი ფსიქოლოგიური კანონზომიერება: სივრცეში ლოკალიზაცია — მიზეზი.

აღნიშნული შესიტყვება განკერძოებული სიტყვა-გამოთქმების ტიპისაა და უნდა გამოიყოს მიხედვით წინადადების წევრებისაგან.

10 არნ. ჩიქობავა. გრამატიკული კლას-კატეგორია და ბრუნვის ნიშანთა გენეზისის საკითხი ქართულში, მეცნ. აკად. მოამბე, VII, № 1—2, 1945, გვ. 66; ზ. როგავა, კუთვნილებითი აფიქსი ი ქართველურ ენათა ზმნისა და სახელის მორფოლოგიურ კატეგორიებში (ქცევასა და ბრუნვებში), მეცნ. აკად. მოამბე, III, № 5, 1942, გვ. 498—500; ა. მარტიროსოვი, მიც. და ნათ. ბრუნვების წარმოება და ფუნქციები... სახელის ბრუნვის ისტორიისათვის ქართველურ ენებში, თბ., 1956, გვ. 377.